

TEMPEL EN KERK

Op adem komen in een hectisch bestaan

*O Here, ons schild van omhoog,
zie neder met een gunstig oog
op uw gezalfde in de tempel.
Eén dag in uw paleis is meer
dan duizend elders. Ik verkeer
veel liever needrig aan uw drempel
dan dat ik aanzit, hooggeacht
waar men den Here God veracht.*

(Psalm 84 : 5, berijmd door Jan Wit)

Risikant bestaan

Zoals het leven van een mens zo nu en dan blijde geluksmomenten kent, zo kent het evenzeer korte of langere periodes van zorg of zelfs angst. We leven op een aarde die onder de planeten een begenadigde plaats inneemt door optimale omstandigheden en ongekende rijkdommen. Daar leven we van. En vaak genieten we uitbundig. Maar tegelijk is deze wereld gekenmerkt door immense problemen en bedreigingen. Ieder mens leeft met risico's. Geen mens, ook geen samenleving van mensen, kan dan ook leven zonder beveiliging van het bestaan, zorg bij ziekte, gebrek of ouderdom. Medemensen zijn nodig, die ons terwille zijn, een familie en een vriendenkring, naasten die zo nodig tot mantelzorg bereid zijn. En als lid van de samenleving mogen wij van een rechtvaardige overheid verwachten dat zij het recht handhaaft en een schild is voor de zwakken. Dat ze leefruimte garandeert voor allen.

Wanneer we het gevoel hebben dat een of meer van deze beschermende factoren ons ontbreken, worden wij onzeker en voelen we ons onveilig. En veel mensen voelen zich zo. Ook in onze hoogwaardige samenleving. Jongeren die zich te weinig toegerust achten voor de maatschappij. Volwassenen die het spook van werkloosheid zien opdoemen. Ouderen die de eindigheid van het leven gaan inzien en mensen om zich heen aangetast zien door aftakeling. Hoe kan een mens bescherming vinden tegen machten die hem of haar bedreigen? Is er iemand die boven die machten uitstijgt en word je gezien en geteld in je kwetsbaarheid en kleinheid?

Bescherming

Verlangen naar bescherming of protectie is niet alleen een individueel besef, maar ook een collectief gevoel. Het bijbelse volk Israël met zijn koning, ingeklemd tussen vaak machtige volkeren, een relatief kleine en zwakke natie, werd voortdurend bedreigd door de dreiging van 'goddelozen', niet zozeer theoretische atheïsten, die waren er nog niet. Wel van praktische godlozen, mensen in en buiten het volk die leefden en handelden zonder enig normbesef en de samenleving terroriseerden in woord en daad. Goddelozen of wettelozen worden ze in de bijbel genoemd. Figuren die mens en samenleving bedreigen. Elitaire kringen, die de toon zetten in de samenleving, die niets hebben met God. Integendeel, men ziet met dedain en minachting neer op tempel en geloof.

Dat laatste is voor menig gemeentelid en ambtsdrager vandaag herkenbaar. Onze dagelijkse context is in de gesecculariseerde samenleving op zijn best neutraal, op zijn slechtst vijandig tegenover God en kerk. We kunnen niet zonder bemoediging en ondersteuning. Soms heb je sterk de behoefte je terug te trekken, een plek te zoeken waar je tot jezelf komt. Bijbels gezien is dat een legitiem verlangen.

Schuilplaats

Deze vijfde strofe van dit pelgrimslied tekent de God van Israël als beschermer. Het beeld van het schild geeft dat aan. Wanneer het gaat over bescherming voor een kwetsbaar menskind, dan is de Here voor de dichter als een schild van omhoog, een beschermende ring om hem heen. Hij aarzelt niet zich de Eeuwige voor te stellen als een persoon met menselijke trekken. Zo heeft Hij een oog, waar de genade, de gunst, uit straalt. Onder die beschermende macht ben je veilig. Zowel de Heer zelf als zijn huis, de tempel, zijn een schuilplaats.

Meer dan eens in de psalmen belijdt de dichter te schuilen bij God. 'Bij U, o Here schuil ik', klinkt het menigmaal. Ook Gods 'zien' of 'beschouwen' van de biddende zanger met ogen vol genegenheid en liefde is een veel voorkomende metafoor. Zo ziet God naar zijn kinderen. 'Gezegend licht straalt van zijn aangezicht' (Ps.67:1). Wordt hier om bescherming gebeden voor de koning, die zijn heil zoekt in het huis van de God van Israël? Sommige exegeten gaan daarvan uit, ook de oude psalmberijming: 'aanschouw toch uw gezalfde koning'. Er staat echter alleen 'gezalfde' en het ligt meer voor de hand te denken aan de priester, die geregeld dienst heeft in het heiligdom. Eén dag vertoeven in de tempel, dit huis van gebed en verstillings, heeft de voorkeur boven het jachtige leven in de wereld daarbuiten. Waar kan een mens, die geborgenheid en vrede zoekt, beter zijn dan daar? Daar waar de tekenen van Gods presentie met handen te tasten zijn in de offers, de sacramenten van het heil. Waar het gebed oprijst, de psalmen klinken. O, daar te zijn! Ver van de gevaren van het harde bestaan, opgenomen in de stilte van het heiligdom, weg uit de hectiek van het alledaagse.

De tempel, het centrale heiligdom voor Israël, had meer dan één functie. Er werd gebeden, geofferd, geleerd, gevierd en gezongen, in het besef dat de tekenen van Gods aanwezigheid in het allerheiligste deel van het gebouw stonden. Men beleefde er de intieme saamhorigheid met geloofsgenoten. Daar waren ook de gevleugelde cherubgestalten, wat wellicht mede heeft geleid tot de dichterlijke voorstelling van de 'vleugels' van God, die beschermend worden uitgebreid over ieder die bij Hem toevlucht zoekt (vgl. Ps. 91:1 en 4).

Zo is er ook de functie van schuilplaats.

Kerk

Het is niet te ver gezocht deze functie van de tempel van Israël mede te zien in de kerk en de kerkdienst. Ook die hebben meerdere functies. Ook daar wordt geleerd, gevierd, gediend, gezongen en gebeden. En nadrukkelijk met het oog op het leven in de samenleving. Na de teruggetrokken beweging, de kerk in, volgt onze roeping daarbuiten. De kerk is er niet om op te gaan in zichzelf. Toch kan ook de kerk wel degelijk betiteld worden met 'schuilplaats'.

Als ambtsdrager, niet gezalfd, maar wel bevestigd, en als gemeentelid, deel van Gods gemeente, kun je dikwijls op de tocht staan vanwege je geloof. Misschien hoef je niet te 'verblijven in de tenten der goddelozen', waar de psalmist over rept, maar sta je wel geregeld bloot aan kritiek op jouw geloofskeus, onbegrip om je principes en zelfs sarcasme of afwijzing. Dat kan pijn doen, soms tot vertwijfeling of vrees leiden. Dan mag de kerkdienst een plek van bemoediging zijn. Ja, inderdaad, een schuilplaats, waar je tot innerlijke rust komt, Gods presentie ervaart. Waar je het weer 'ziet' – soms even – met de psalmen, zoals 'Gij zijt, o Heer, mijn schuilplaats en mijn haven' (Ps.32:3 berijmd). De kerk is op haar best wanneer ze ons zo toerust, als een plek van heil en bezinning, die je nodig hebt om er weer een week tegenaan te kunnen.

IN DE PRAKTIJK:

Aangevochten

Siem Jan houdt van lezen en literatuur. Van jongs af aan eigenlijk. Geen boek was thuis voor hem veilig en op de middelbare school verslond hij heel wat meer dan hij 'voor zijn lijst' lezen moest. Taal is zijn wereld. Poëzie zowel als proza.

Het werd zijn vak. Nederlands. Na de universiteit zocht en vond hij een baan bij het onderwijs. Op de scholengemeenschap in zijn woonplaats maakt hij wekelijks heel wat uren voor de klas. Probeert iets van de liefde voor zijn vak over te dragen op zijn leerlingen. Met meer of minder succes overigens. Lang niet alle leerlingen hebben gevoel voor taal en stijl. Maar Siem Jan is al blij met dat kleine aantal liefhebbers, dat met hem meevoelt.

Ordeproblemen heeft hij niet. Hij geniet van zijn werk, al is hij soms behoorlijk moe na een lange schooldag met daarna een avond correctiewerk.

Minder geniet Siem Jan van zijn vakgroep. De verhouding tot zijn collega's is formeel correct, maar niet amicaal. Hoe dat komt? Men beschouwt hem als een buitenbeentje en vraagt zich kennelijk af of hij wel op z'n plaats is op deze openbare scholengemeenschap.

Siem Jan behandelt in de hoogste groepen moderne literatuur. Hij probeert met zijn leerlingen tot een eerlijke waardering van hun lectuur te komen, maar kan en wil daarbij niet loskomen van zijn christelijke overtuiging. Zo maakt hij geregeld kritische kanttekeningen bij de moraal die in sommige boeken naar voren komt. Ook behandelt hij soms fragmenten van schrijvers, die weliswaar eigentijds zijn, maar gerekend worden tot katholieke of protestantse auteurs.

Zijn vakgenoten vinden dat onjuist en uiten hun twijfels over de literaire relevantie van deze schrijvers. Het woord 'moraalridder' is al eens gevallen in een discussie en op een vakgroepvergadering heeft een collega openlijk bezwaar gemaakt tegen zijn opvattingen. 'Je hoort hier niet jouw ethische waardeoordelen te propageren', had zij gezegd, 'je bent hier niet op een christelijke school'. Anderen waren haar bijgevallen. Siem Jan voelt in de vakgroep telkens weer een sfeer van afkeuring. Hij wil het geen vijandigheid noemen, maar ervaart het eigenlijk wel een beetje zo. Temeer, omdat tijdens gesprekken in de lunchpauzes, waar van alles besproken wordt, meermalen afgegeven wordt op de achterlijke ideeën van gelovigen, zowel christenen als moslims. Siem Jan wordt er vaak verdrietig van. Gelukkig kan hij er met zijn vrouw Mieke goed over praten en zij is voor hem een ware steun.

Siem Jan is ouderling in zijn wijkgemeente. De zondag is voor hem een dag van ontspanning en rust. Hij leest dan urenlang en wandelt graag, maar de kerkdienst is voor hem essentieel.

De woorden, liederen en niet minder de stiltemomenten zijn voor hem verademend, na een week vol hectiek. Nee, zo beleeft hij het zeker niet iedere zondag. Maar toch... hij ervaart de dienst meer dan eens als een plek van geestelijke ontspanning, als een thuiskomst, ja, een schuilplaats.

Bewerking van een artikel in Ouderlingenblad in themanummer 'Pelgrimage', 2011